

Verwevenheid van de Nederlandse agrosector met China en de gevolgen van ontkoppeling

Siemen van Berkum en Nera Herceglic, Wageningen Economic Research, juli 2022

Achtergrond

In opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) hebben het CPB en CBS een studie uitgevoerd naar de economische verwevenheid van Nederland met China en doorgerekend wat de mogelijke gevolgen zouden zijn bij (een zekere mate van) ontkoppeling van handelsrelaties (CPB, 2022). In samenspraak met EZK heeft het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) Wageningen Economic Research verzocht om als toevoeging aan de CPB/CBS-studie een nadere analyse uit te voeren van de consequenties voor de land- en tuinbouw en de voedingsmiddelensector indien handelsbarrières tussen de EU en China zouden toenemen en het vestigingsklimaat in China voor buitenlandse bedrijven zou verslechteren; ontwikkelingen die het gevolg kunnen zijn van de economische koers naar meer zelfredzaamheid die China volgens het in 2021 aangenomen vijfjarenplan minder afhankelijk dient te maken van de rest van de wereld (onder andere ABB, 2021; Chen, 2021; Europa.nu, 2021; HCSS, 2021a). Onderstaande analyse van de huidige verwevenheid met China en de gevolgen van een eventuele ontkoppeling is gebaseerd op literatuur, statistieken en interviews met tien bedrijven uit de sector.

Hoofdpunten

China is een sterk groeiende afzetmarkt voor de Nederlandse voedingsmiddelenindustrie en land- en tuinbouwsector, met een exportwaarde van bijna 4 miljard euro in 2021 (3,5% van de totale Nederlandse export van landbouwproducten). Nederland importeert voor 2 miljard euro uit China, waarvan iets meer dan de helft naar andere, met name EU-landen wordt doorgevoerd.

Voor China is Nederland een relatief kleine aanbieder: 1,6% van alle agrarische import van China komt uit Nederland. China importeert 10% van zijn agrarische import uit EU-27.

Precieze cijfers over investeringen van Nederlandse bedrijven in China zijn niet bekend. Nederlandse bedrijven investeren in lokale productiefaciliteiten vanwege de afzetgroei-potentie, om dicht bij afnemers te zitten en snel te kunnen reageren op veranderende vraag, vanwege goedkope arbeid, aanwezige grondstoffen, en relatief hoge handelskosten.

Enkele grote Chinese agrobédrijven zijn ook in Nederland en de EU aanwezig, met belangen in granen, oliezaden, varkensvlees, zuivel en AGF.

Op wetenschappelijk gebied vindt veel kennisuitwisseling plaats: zo heeft WUR al decennialang relaties met Chinese universiteiten en bedrijven, in de vorm van studentenuitwisselingen, gastdocentschappen, academische onderzoekssamenwerking, en onderzoeksopdrachten voor de Chinese overheid en het bedrijfsleven.

China is een grote netto-importeur van landbouw- en voedselproducten. Projecties voor de komende tien jaar wijzen op groeiende importen van China. China is dus sterk gebaat bij toegang tot de internationale voedselmarkt.

Studies over handelsliberalisering tussen de EU en China wijzen uit dat op gebied van landbouw en voeding China vooral meer kwaliteitsproducten uit de EU zal importeren.

De Nederlandse agrosector is op de Chinese markt concurrerend op gebied van kwaliteit, technologie en kennis.

De Nederlandse agrosector is niet afhankelijk van import van Chinese agrarische grondstoffen, voedsel of technologie. Wel zijn sommige grondstoffen (bijvoorbeeld aminozuren voor diervoeders) alleen in China beschikbaar of vindt de productie van sommige voedseladditieven voornamelijk in China plaats.

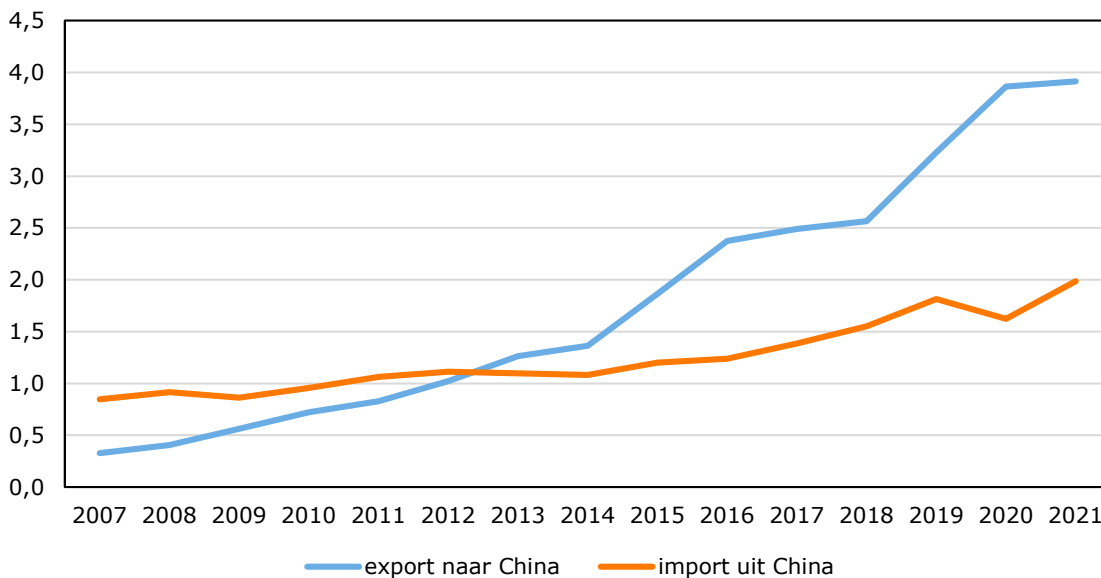
Geïnterviewden zijn bezorgd over eventuele handelsbeperkingen tussen China en de EU vanwege een dreigend verlies van een grote afzetmarkt met veel groeipotentie.

1. Relatie met China

1.1 Handelsrelaties

China is een sterk groeiende afzetmarkt voor de Nederlandse voedingsmiddelenindustrie en land- en tuinbouwsector. Sinds 2007 is de export van agrarische producten, inclusief landbouw- en voedingssector gerelateerde machines en technologie, toegenomen van 0,3 miljard euro naar 3,9 miljard euro in 2021 (zie voetnoot bij Figuur 1 voor een definitie van de agrarische productcategorieën). De import van agrarische producten uit China is minder snel, maar in absolute zin ook aanzienlijk toegenomen, van 0,8 miljard euro in 2007 naar 2,0 miljard euro in 2021 (zie Figuur 1).

Met een aandeel van 3,5% in de totale Nederlandse export van landbouwproducten (121 miljard euro in 2021) behoort China voor de sector niet tot de grootste buitenlandse markten. Buiten de EU is het dat wel, met een aandeel van gemiddeld 12,5% (2019-2021) in de Nederlandse export naar niet-EU-landen. Aan de invoerkant komt 5,3% van alle invoer uit niet-EU-landen uit China: bijna 2,5% van de totale invoer van Nederland uit EU- en niet-EU-landen samen. Iets minder dan de helft van de invoer uit China (47% in 2018, het meest recente jaar waarvan gegevens bekend zijn) was bestemd voor binnenlandse verbruik; dat betekent dat iets meer dan de helft van de invoer van agrarische producten uit China zonder noemenswaardige bewerking weer wordt uitgevoerd, vooral naar omliggende landen zoals Duitsland, België en het VK (CBS, 2021).

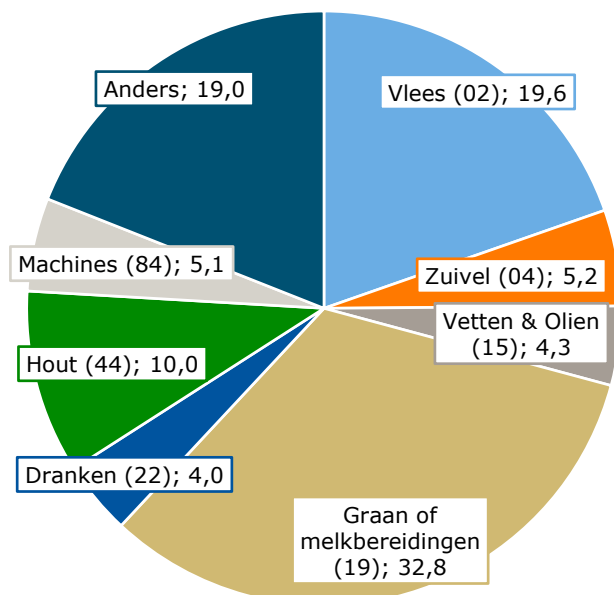

Figuur 1 Nederlandse handel in agrarische producten met China (miljard euro)

Bron: Eurostat COMEXT.¹

De belangrijkste exportproducten van Nederland naar China zijn babymelkpoeder, varkensvlees en eetbare bijproducten van de vleesindustrie (waaronder lever, tong en darmen), met een gezamenlijke waarde van circa 2 miljard euro, ofwel iets meer dan 50% van de export naar China (producten zijn onderdeel van respectievelijk de productgroep 'Graan- en melkbereidingen' en 'Vlees', zie Figuur 2). De Nederlandse import uit China bestaat uit een heel divers palet aan producten waarbij invoerwaarden van jaar tot jaar soms sterk variëren. In recente jaren gelden als belangrijkste productcategorieën (op HS 4-digitniveau) bij de invoer (niet-eetbare) vetten & oliën, diervoederpreparaten en diverse typen landbouwmachines.

¹ Definitie van landbouwgoederen en landbouwgerelateerde goederen: De landbouwgoederenhandel zoals gebruikt in deze publicatie omvat de eerste 24 goederenhoofdstukken van de internationale handelsstatistieken plus een aantal landbouwgoederen uit overige hoofdstukken volgens de Gecombineerde Nomenclatuur-coderingsystematiek (GN). Bij landbouwgoederen gaat het enerzijds om primaire agrarische producten, zoals varkens, appels, bloemen, bloembollen en tomaten, en anderzijds om verwerkte (secundaire) producten, zoals kaas, frites, chocolade en bewerkingen van groente en fruit. Naast de handel in landbouwgoederen is in deze publicatie ook de handel in landbouwgerelateerde goederen toegevoegd. Dat zijn aanvullende goederen die geproduceerd worden ten behoeve van de landbouwsectoren in binnen- of buitenland, de zogenaamde tertiaire of landbouwgerelateerde goederen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om landbouwmachines, meststoffen en machines voor de voedingsmiddelenindustrie. Er zijn alleen goederen geselecteerd die enkel aan de agrarische sectoren kunnen worden toegeschreven. Het gebruik van drones in de agrarische sector kan bijvoorbeeld momenteel niet inzichtelijk worden gemaakt in de internationale handelsstatistiek. Drones kunnen immers door allerlei sectoren worden ingezet.

Figuur 2 Samenstelling van agrarische export naar China (2-digitniveau van productclassificaties; in % van totale exportwaarde naar China in 2021)
Bron: Eurostat, COMEXT.

Nederland is een relatief kleine aanbieder van landbouwproducten op de Chinese markt. China importeerde in 2021 USD 247 miljard aan landbouwproducten (exclusief landbouw- en V&G-industrie gerelateerde machines [onderdeel van HS84]). Daarvan kwam ter waarde van bijna USD 4 miljard uit Nederland, ofwel 1,6% van het totaal aan agrarische import van China. Brazilië en de VS zijn veruit de belangrijkste leveranciers van Chinese agrarische importen, en leveren met name vlees en oliezaden (soja) aan China. Frankrijk (vooral wijn), Spanje (met name varkensvlees) en Duitsland zijn met Nederland de vier grootste exporteurs van de EU-lidstaten naar China. China importeerde zo'n 10% (USD 26,0 miljard) van zijn totale agrarische importen uit EU-27, waarmee de EU na Brazilië en de VS de belangrijkste leverancier is van agrarische importen in China (UN Comtrade data).

Tabel 1 Belangrijkste landen van oorsprong van China's agrarische invoer ter waarde van USD 247 miljard in 2021

Land	Importwaarde	Land	Importwaarde
Brazilië	45,8	10. Argentinië	6,6
Verenigde Staten	41,1	11. Vietnam	5,7
Thailand	14,9	12. Oekraïne	5,5
Nieuw-Zeeland	14,7	13. Spanje	5,0
Indonesië	10,3	14. India	4,4
Australië	10,0	15. Chili	4,3
Canada	9,5	16. Duitsland	4,2
Russische Federatie	8,1	17. Maleisië	4,1
Frankrijk	7,3	18. Nederland	4,0

Bron: UN Comtrade.

1.2 Investeringsrelaties

1.2.1 Omvang, motieven en voorwaarden bij investeren in China

Nederland behoort tot de grootste investeringslanden wereldwijd maar de waarde van uitstaande investeringen ('posities') in China is relatief beperkt; ongeveer 28 miljard euro in 2018, ofwel 1% van het totaal aan directe buitenlandse investeringen (exclusief BFI's)² van Nederland. Omgekeerd zijn de inkomende investeringen in Nederland uit China ook betrekkelijk gering: in 2020 bedroeg de waarde van de Chinese posities in Nederland 2,0 miljard euro (exclusief BFI's), ofwel 0,1% van het totaal aan buitenlandse investeringen in Nederland (DNB website, Statistieken).

Gegevens over uitgaande directe investeringen van de Nederlandse voedingsmiddelenindustrie naar China en inkomende directe investeringen uit China in Nederland ontbreken. In verband met geheimhoudingsplicht publiceert DNB geen directe investeringscijfers op bedrijfsklasseniveau. Inzichten over de investeringsposities van Nederlandse bedrijven in China en omgekeerd, van Chinese bedrijven in Nederland stoelen daarom vooral op berichten in nieuwsmedia en websites van betrokken bedrijven, en op mondelinge informatie.

Diverse bedrijven die voor deze casestudie zijn geïnterviewd, zijn aanwezig in China met een productielocatie en/of een verkoopkantoor. Sommigen zijn er al 20 jaar, anderen zijn nog maar relatief kort aanwezig. Bedrijven voeren diverse redenen aan voor het besluit om in China te produceren. De belangrijkste reden is de omvang en de groeipotentie van de Chinese markt. Om daarvan te profiteren, zeggen bedrijven lokaal aanwezig te moeten zijn; dichtbij afnemers zitten heeft het voordeel dat sneller en beter op de marktvraag kan worden geanticipeerd. Andere factoren die genoemd worden zijn: lokaal aanwezige arbeid en grondstoffen maken lokaal produceren goedkoper dan in Nederland of elders produceren en naar China exporteren; handelsbelemmeringen waardoor exportkosten relatief hoog zijn; en, subsidies op lokale productie. China stelde vaak de eis aan buitenlandse investeerders om een joint venture aan te gaan met een Chinese partij. Die eis is sinds enige jaren vervallen in de land- en tuinbouw sector en voedingsmiddelenindustrie. Eerder kozen bedrijven ook voor een joint venture constructie met een bestaand Chinees bedrijf, omdat het veel geld en tijd kan kosten om een eigen productielocatie vanaf de grond aan toe op te bouwen. Nederlandse bedrijven in de tuinbouw en zaadveredeling zijn doorgaans volledig eigenaar van hun Chinese vestiging. Bedrijven bevestigen dat licenties verkrijgen om lokaal te mogen produceren enige jaren kan duren.

Bedrijven die in het buitenland investeren in lokale productie willen een goede rechtsbescherming op hun kennis, technologie en ander intellectueel eigendom, zoals kwekersrecht. Omdat er op dit terrein in China andere regels kunnen gelden dan in Nederland of de EU, beschouwen Nederlandse bedrijven investeren in China als risicovol (HCSS, 2021a). Gesprekspartners in de interviewronde tonen zich genuanceerd over die risico's. Zo geeft men aan dat het onvermijdelijk is kennis en (toepassingen van) technologie te delen met Chinese werknemers in een eigen bedrijf; anders zou dat bedrijf niet kunnen produceren. Ook is kennisdeling met Chinese ketenpartijen onderdeel van het zakendoen: vaak wordt bij levering van producten en/of technologie advies verleend hoe deze te gebruiken. Geen van de geïnterviewde bedrijven zegt unieke kennis en/of technologie ('het recept', software, managementkennis) te delen, ook niet in geval van joint ventures, waardoor een sterke positie ten opzichte van lokale concurrenten kan worden behouden. Toch onderkennen Nederlandse ondernemers in de agribusiness in China het gevaar van het verlies van rechtsbescherming op intellectueel eigendom. De Chinese wetgeving is complex en wijzigt voortdurend.

Nederlandse bedrijven actief in China scheppen met name werkgelegenheid voor de lokale bevolking: bedrijven worden gerund door Chinezen, met Nederlandse experts meestal in een management- of expertrol. Nederlandse werkgelegenheid in de toelevering van inputs/technologie/kennis is er wel, maar de omvang ervan laat zich moeilijk becijferen, evenals de toegevoegde waarde/omzet die Nederlandse bedrijven in China behalen; bedrijven delen hierover weinig informatie.

² BFI's zijn bijzondere financiële instellingen, een door DNB gehanteerde term voor in Nederland gevestigde financierings-, royalty- en houdstermaatschappijen waarin buitenlandse bedrijven de zeggenschap hebben.

1.2.2 Chinese bedrijven actief in Nederland en de EU

Op de Nederlandse en Europese markt zijn ook Chinese bedrijven actief. Ook daarover zijn weinig cijfers bekend, bijvoorbeeld over directe investeringen van de Chinese agro- en voedingsmiddelenindustrie of van deelname in Nederlandse en/of Europese bedrijven via bijvoorbeeld staatsfondsen. Hieronder geven we een korte omschrijving van de activiteiten van enkele grote Chinese spelers ('voedingsreuzen') en hun aanwezigheid in Nederland en de rest van de EU, om een indruk te krijgen van hun positie in de EU.

Agrarisch handelshuis COFCO

COFCO is het grootste Chinese productie- en handelsbedrijf in agribusiness waarvan het hoofdkantoor van de internationale tak in Genève is gevestigd. Het bedrijf is vertegenwoordigd in Europa met productie- en logistieke vestigingen in onder meer Frankrijk, Roemenië, Servië, Slowakije en Bulgarije, en handelscentra in Nederland en Frankrijk. Core business van COFCO zijn de handel en verwerking van granen, oliezaden, suiker, katoen, vlees en zuivelproducten, maar het bedrijf is ook actief op gebied van financiën en vastgoed.³ Met 11.511 man personeel in 37 landen bedroeg de mondiale omzet USD 48 miljard in 2021.⁴ In 2014 kocht COFCO 51% aandeel in Nidera - een van oorsprong Nederlands handelshuis in agrarische producten (onder andere granen, oliezaden, kunstmest) met hoofdzetel in Rotterdam - dat het in 2017 volledig overnam. Na verdere acquisities heeft COFCO nu een belangrijk aandeel in de handelsstroom van Zuid-Amerikaans graan en oliezaden naar West- en Oost-Europese markten, en naar China.⁵

Varkensslachter WH Group

WH Group is het grootste geïntegreerde varkensvleesbedrijf ter wereld, eigenaar van Henan Shuanghui Investment & Development Co., Ltd, de grootste vleesverwerker in Azië⁶ en van Smithfield Foods, Inc., de grootste varkensvleesproducent in de Verenigde Staten.⁷ De WH Group behoort ook tot de grootste diervoerproducenten ter wereld. In 2021 bedroeg de omzet van WH Group ruim USD 27 miljard, waarvan 58% behaald in de VS, 32% in China en 9% in Europa.⁸ In Europa heeft het bedrijf 17.000 medewerkers in de EU en productielocaties in Italië, Roemenië, Slowakije, Hongarije en Polen.⁹ Recente acquisities vonden plaats in Polen¹⁰ en in Slowakije.¹¹

Zuivelbedrijf Yili

Yili is het grootste zuivelbedrijf in China, met een omzet van USD 16,8 miljard in 2021.¹² In de afgelopen jaren wordt Yili als een van de meest succesvolle zuivelbedrijven ter wereld gezien. Het bedrijf is actief in zo'n 60 landen, onder meer ook in Australië en Nieuw-Zeeland door recente overnames.¹³ In de EU heeft Yili een productielocatie in Italië. Sinds 2014 heeft het bedrijf in Wageningen een R&D-center, nu aangeduid als innovatiecenter waarin met name wordt gewerkt aan instrumenten om voedselveiligheid te waarborgen.¹⁴

Shouguang Vegetable Industry Holding Group (CSV)

Shouguang Vegetable Industry Holding Group (CSV) is actief in de volledige AGF-productieketen, van gewasontwikkeling tot distributie. CSV is nummer 1 in de groente- en fruitproductie in China. Sinds 2012 is het bedrijf ook in Nederland gevestigd met het Europese hoofdkantoor, een

³ <https://www.cofcointernational.com/stories/cofco-around-the-world-growing-along-europe-s-mississippi/>

⁴ [About COFCO - COFCO Corporation](https://www.reuters.com/article/who-we-are/our-story/)

⁵ <https://www.reuters.com/article/who-we-are/our-story/> en <https://www.cofcointernational.com/who-we-are/our-story/>

⁶ www.shuanghui.net

⁷ www.smithfieldfoods.com

⁸ <https://www.feedstrategy.com/business-markets/wh-group-seeks-further-acquisitions-in-europe/>

⁹ <https://asia.nikkei.com/Business/Food-Beverage/China-meatpacker-WH-Group-seeks-to-gobble-up-European-peers>

¹⁰ www.reuters.com/article/us-wh-group-romania-acquisitions-idUSKCN1C102A

¹¹ <https://www.feedstrategy.com/business-markets/wh-group-seeks-further-acquisitions-in-europe/>

¹² [Chinese dairy giant Yili revenue reaches 110 bln yuan in 2021-Xinhua \(news.cn\),](https://www.dairyindustries.com/news/36968/yili-to-double-butter-capacity-at-westland-in-nz/#:~:text=Yili%20Group%20of%20China%20has,west%20coast%20of%20New%20Zealand,https://www.davispolk.com/experience/yili-group-hk625-billion-acquisition-3433-ausnutria-dairy)

¹³ <https://www.dairyindustries.com/news/36968/yili-to-double-butter-capacity-at-westland-in-nz/#:~:text=Yili%20Group%20of%20China%20has,west%20coast%20of%20New%20Zealand,https://www.davispolk.com/experience/yili-group-hk625-billion-acquisition-3433-ausnutria-dairy>

¹⁴ <https://www.businesswire.com/news/home/20180913005339/en/Chinas-Yili-Group-Upgrades-Its-RD-Center-in-Europe-for-Innovation>

onderzoekscentrum en een kassencomplex bij Lansingerland.^{15, 16} Hoofdactiviteiten van het bedrijf zijn de productie en distributie van groente en fruit (vers en bevroren), tomatenpasta, champignons in blik, groente in blik, gedroogde tomaten en gefrituurd voedsel.¹⁷ In 2016 (meest recente informatie) bedroeg de omzet van het bedrijf CNY 5 miljard (circa 700 miljoen euro).¹⁸

1.3 Diensten en wetenschappelijke samenwerking

Naast de uitwisseling van goederen via handel, worden over en weer tussen Nederland en China diensten verleend door bedrijven uit onder andere de financiële, telecommunicatie en transportsector. CBS-cijfers over in- en uitvoer van diensten zijn niet zo gedetailleerd dat achterhaald kan worden hoe groot de agro-gerelateerde diensten zijn.

Naast de diensten die bedrijven uit genoemde sectoren aanbieden aan ondernemingen in de agri-food, valt ook te denken aan de activiteiten van kennisorganisaties en wetenschappelijke instituten, specifiek gericht op het voedsel, milieu en natuur domein. Zo heeft Wageningen Universiteit & Research (WUR) een geschiedenis van meer dan 40 jaar samenwerking met diverse Chinese landbouwuniversiteiten, zoals de Chinese Academy of Agricultural Sciences en de China Agricultural University in Beijing en Nanjing Agricultural University. Sinds in de jaren negentig de eerste Chinese studenten kwamen studeren in Wageningen, zijn er al meer dan 2.000 gevolgd. Momenteel is 7% van de masterstudenten Chinees en 16% van de Phd-studenten. Zo'n 25 WUR-stafleden zijn 'visiting'-professor bij een Chinese universiteit en er zijn meer dan 400 onderzoeksprojecten waarin wordt samengewerkt (Zhang, 2022).

Naast wetenschappelijke heeft WUR ook commerciële samenwerking met Chinese onderzoeksorganisaties, lokale overheden en private sector. Een voorbeeld van dat laatste is de Sino-Dutch Dairy Development Center (SDDDC) waar WUR in zit onder meer met de Dairy Campus (locaties Wageningen en Leeuwarden). Op tal van onderwerpen wordt samengewerkt, zoals bijvoorbeeld op kwaliteitsverbetering en productietoename van melk, teelt van veredelde groenten, kassenteelttechnologieën, agrologistiek, plantenziektetestmethodes, economische modellen, of methodes om bodem- en watervervuiling te meten en tegen te gaan.

Samenwerken met academische partners uit China is volgens betrokken WUR-wetenschappers hoogst interessant omdat in China veel wetenschappelijk onderzoek plaatsvindt dat bijdraagt aan de voedselvoorziening van de omvangrijke bevolking (1,4 miljard mensen, 20% van de wereldbevolking). China is groot en heeft veel invloed in de wereld, redenen voor WUR-wetenschappers om te benadrukken dat het voor het behalen van de mondiale Sustainable Development Goals noodzakelijk is om samen met Chinese onderzoekers op te trekken. Veel gezamenlijk onderzoek richt zich op duurzaamheidsvraagstukken van planten- tot veeteelt en van een gezonde voeding, waarbij de vraag hoe voedselzekerheid te kunnen garanderen op een duurzame manier centraal staat (WUR nieuws, 2022).

2. China's voedselsituatie en beleid

China is voor zijn voedselsituatie sterk afhankelijk van de internationale markt. Het land is een grote netto-importeur van landbouw- en voedselproducten (netto importsaldo in 2021 was USD 162 miljard). De Chinese overheid zet al heel lang in op meer eigen productie om de zelfvoorzieningsgraad te verhogen (met nadruk op graanproductie; vooral rijst, tarwe en mais) om niet te afhankelijk van de wereldmarkt te worden (TheDiplomat.com, 2022). Het land slaagt daar echter nauwelijks in. Door bevolkings- en welvaartsgroei neemt de vraag naar voedsel toe, zowel in kwantiteit als kwaliteit. Tegelijkertijd neemt door urbanisatie, klimaatverandering en milieuproblemen de beschikbare (en vruchtbare) hoeveelheid grond en water voor landbouwproductie af. Daarom wordt verwacht dat China ook in de toekomst nog steeds een belangrijk importeur van voedsel zal zijn

¹⁵ De Heraut week 44 2015 by Nieuwsblad De Heraut - Issuu

¹⁶ "Kasproductie in Nederland en China uitbreiden" (groentennieuws.nl)

¹⁷ <https://www.21food.com/showroom/153990/aboutus/shandong-shouguang-vegetable-i.html>

¹⁸ [Introduction Video Shouguang Vegetable Industry Holding Group - YouTube](#)

(Marinelli, 2020). Projecties voor de komende tien jaar van OECD (2021) en USDA (2022) wijzen op groeiende importen van China van (alle soorten) vlees, sojabonen, voergranen (gerst en mais) en zuivelproducten. China is dus sterk gebaat bij toegang tot de internationale voedselmarkt.

Sinds China in 2001 lid werd van de Wereldhandelsorganisatie WTO, is de handel tussen de EU en China fors toegenomen, ook op het gebied van landbouw- en voedselproducten. Voedselveiligheid is daarbij een gevoelig onderwerp: de EU en China hanteren verschillende standaarden en monitoringssystemen om dier- en plantenziekten buiten de menselijke voedselketen te houden. Waar de EU zich houdt aan de Codex Alimentarius, een wettelijk referentiekader vastgesteld door de GATT (de voorganger van de WTO), dat tot doel heeft de kwaliteit en veiligheid van voedingsproducten te garanderen, lijkt China daarentegen voedselveiligheid soms te gebruiken als een middel om de invoer te beperken en een protectionistisch beleid te voeren (Schibler, 2014; Marinelli, 2020). China heeft de afgelopen twee decennia ook diverse voedselschandalen meegemaakt, wat voor de Chinese autoriteiten een reden is om risico's van import van onveilig voedsel scherp in de gaten te houden. Een gevolg is wel dat tijdrovende onderhandelingen nodig zijn om markttoegang te verkrijgen voor producten die China als 'risicovol voor de gezondheid' beschouwt (AgroBerichtenBuitenland, 2017). Tegelijkertijd is er vanwege een groeiende welvaart een duidelijke vraag naar importproducten, ook omdat de Chinese consumenten de kwaliteit en veiligheid van eigen voedselproducten wantrouwt (The Diplomat.com, 2022; Pelkmans en Francois, 2016).

Een vrijhandelsakkoord tussen de EU en China kan op voedselgebied beide partijen voordelen opleveren. Handel tussen China en de EU vindt plaats onder de voorschriften en overeenkomsten van de WTO, aangezien er geen bilaterale handelsovereenkomst zoals een vrijhandelsovereenkomst (FTA) bestaat. Een belangrijke obstakel voor de totstandkoming van een vrijhandelsovereenkomst is dat de EU-regels ten aanzien van staatshulp ('state aid rules') sterk afwijken van die van China (EC, 2019): het Chinese centrale bestuur heeft de laatste decennia weliswaar een enigszins gedecentraliseerd economisch systeem geïntroduceerd waarin ruimte is voor particuliere initiatieven, maar houdt grote invloed op de economie, onder meer door afscherming van de binnenlandse markt en sterk door de staat gedreven economisch beleid, onder meer geformuleerd als bindende economische doelstellingen in 5-jaarplannen. Daarbij is een grote rol weggelegd voor staatsbedrijven, die profiteren van een bevoorrechte positie ten opzichte van particuliere bedrijven (Pelkmans en Francois, 2016). Bovendien beschermt China zijn strategische sectoren sterk met onder meer relatief hoge invoertarieven en technische handelsbarrières. Onder strategische sectoren valt ook de landbouwsector, dat vanwege het overheidsbeleid om China meer zelfvoorzienend in voedselproductie te maken, een forse grensbescherming geniet. Volgens Pelkmans en Francois (2016) die een studie hebben uitgevoerd naar de mogelijke gevolgen van een vrijhandelszone tussen China en de EU, zou op de langere termijn een vrijhandelsovereenkomst beide economieën voordelen opleveren: in 2030 zou een 'ambitieuw' akkoord China's BNP 1,87% hoger uit doen vallen (vergeleken met een situatie zonder akkoord), en het BNP in de EU zou 0,76% hoger zijn. Op het gebied van voedsel zal naar verwachting de EU met name vooral meer (verwerkte) kwaliteitsproducten exporteren – volgens Pelkmans en Francois is de Chinese vraag naar Europese voedselproducten zoals zuivel, vlees en andere ver/bewerkt voedsel groot ondanks dat het vaak veel duurder is vanwege hoge importkosten, omdat een groeiend deel van de bevolking bezorgd is over de veiligheid en kwaliteit van het voedsel dat in China wordt geproduceerd, en meer vertrouwen heeft in 'buitenlands' geproduceerd voedsel. Daarnaast zal een uitbreiding van de handel volgens de auteurs de voedselveiligheidsnormen in China naar Europees niveau tillen, wat goed aansluit bij de toekomstige vraag naar voedsel van hoge kwaliteit in een steeds welvarender Chinese samenleving. Een FTA met de EU kan de Chinese consument dus meer gevarieerd en betere kwaliteit voedsel opleveren, maar zal ook leiden tot meer concurrentie voor de eigen landbouw- en voedingsmiddelenindustrie. Of China bereid is dat laatste toe te laten, is nog maar de vraag gezien de nadruk die China recentelijk nog heeft uitgesproken om grotendeels zelfvoorzienend in voedsel te willen zijn (TheDiplomat.com, 2022). Vooralsnog zijn op dit moment ook de Europese Commissie en het Europees Parlement zeer terughoudend om onderhandelingen over een vrijhandelsovereenkomst te beginnen waarbij het ontbreken van respect in China van universele mensenrechten, democratische waarden en de 'rule of law'- kernpunten van EU's relaties met derde landen - zwaar telt (EC, 2019; Europees Parlement, 2020; 2021).

China's ambitie om een groter deel van de eigen behoefte aan voedsel te produceren, vertaalt zich in investeringen in modernisering van de landbouwproductie om de opbrengst per hectare en dier te verhogen. Wetenschappelijk onderzoek en kennisverspreiding worden versterkt en de overheid wil de basisvoorzieningen (bijvoorbeeld water) en infrastructuur op het platteland verbeteren (ABB, 2021). Veel belangstelling legt de Chinese overheid aan de dag voor zaadveredeling. Zaden zijn in 2021 door de Chinese minister van landbouw de 'computerchips van de landbouw' genoemd (Chen, 2021). Voor zaadveredelingstechnieken is China echter vooral afhankelijk van buitenlandse bedrijven. In recente beleidsdocumenten geeft de Chinese overheid aan sterk in te willen zetten op biotech-veredeling of genetische gemodificeerde gewassen die worden gezien als een integraal onderdeel van het waarborgen van voedselzekerheid. Recente stappen van de Chinese regering suggereren dat China op afzienbare termijn nieuwe regelgeving zal goedkeuren om het gebruik van genetisch gemodificeerde zaden mogelijk te maken om de binnenlandse productie te stimuleren. Daarbij wordt aangegeven dat het land vooral streeft naar meer productie van sojabonen en mais, twee gewassen waarvoor de binnenlandse behoefte veel groter is dan de huidige productie (TheDiplomat.com, 2022). China importeert deze twee gewassen voornamelijk uit Noord- en Zuid-Amerika. Meer eigen productie zal de import van China uit die gebieden op termijn doen teruglopen.

3. Effecten van ontkoppeling

In gesprekken met tien Nederlandse/multinationale bedrijven, die handelsrelaties met China onderhouden en/of in China produceren, tonen geïnterviewden zich bezorgd over eventuele handelsbeperkingen tussen China en de EU vanwege een dreigend verlies van een grote afzetmarkt met veel groeipotentie. Voor veel bedrijven is China een belangrijke markt, als exportbestemming en als productielocatie voor afzet in China. Tegelijkertijd ervaren Nederlandse bedrijven een groeiende concurrentie van lokale producenten. Door het huidige Chinese economische beleid (nadruk op zelfredzaamheid: binnenlandse productie wordt gestimuleerd door subsidies en regelgeving) en het politieke klimaat (geopolitieke spanningen, mensenrechtendiscussies, beperking van bewegingsvrijheden onder andere in het kader van bestrijding van het coronavirus) schatten Nederlandse ondernemers de zakelijke risico's in China hoger in dan enkele jaren geleden.

Handel met China

De handelsrelatie met China is voor het merendeel van de respondenten begonnen met export vanuit Nederland. Op de Chinese markt onderscheiden Nederlandse producten en technologie/kennis zich van andere aanbieders door hun kwaliteit. Een aantal bedrijven heeft na een eerste periode van export de stap genomen om lokaal te produceren, geleid door de overtuiging dat 'als je hier de markt op wilt, moet je hier gevestigd zijn'. Ook om de exportpositie van Nederlandse producten te behouden en het te exporteren productassortiment uit te kunnen breiden, is het belangrijk om ook lokaal te investeren en dicht bij (potentiële) afnemers te zitten.

Lokale productie

Waar eerder een jointventurestructuur de enige mogelijkheid was, kunnen bedrijven in de agro- en voedingssector nu ook voor een WFOE-structuur¹⁹ kiezen. Voor beide constructies noemen respondenten zowel voordelen als nadelen. Bij een joint venture zijn (aanvangs)investeringen lager maar is het risico dat belangen uiteenlopen. Bij een WFOE zijn de aanvangsinvesteringen hoog en is de toetreding tot de markt ingewikkelder, want China is een complexe markt qua cultuur en wetgeving. Veel bedrijven hebben een zorg om de bescherming van kennis/IP, iets wat in een WFOE-structuur beter geborgd is. Een aantal bedrijven geeft expliciet aan dat ze het belangrijkste deel van de productkennis/software uitsluitend in Nederland houden, om te voorkomen dat de concurrenten in China het mogelijkheids kopiëren. Wel zou op dit terrein het rechtssysteem in China de laatste jaren verbeterd zijn, juist doordat Chinese bedrijven ook last kregen van kopiepraktijken.

Een aantal bedrijven benadrukt dat de Nederlandse bedrijven echt als partners worden gezien, ook op het domein van innovatie. Nederland staat bekend als kennispartner en een land waar veel

¹⁹ Wholly Foreign Owned Enterprise.

innovatie plaatsvindt. Tegelijkertijd benadrukken respondenten dat onderzoek en innovatie die in China plaatsvinden ook mogelijkheden bieden voor Nederlandse bedrijven om aan versterking van hun concurrentiepositie te werken.

Respondenten geven aan dat er in de Chinese afzetmarkt sterke groei is geweest en dat de omvang van activiteiten (als aandeel in totale omzet) heel verschillend is tussen bedrijven. Belangrijker dan de huidige omvang, is de groeipotentie van de markt die kansen biedt voor sterke omzetgroei van bedrijven in de toekomst (onder andere omdat de vraag naar proteïne van dierlijke producten en naar groente van goede kwaliteit toeneemt).

Afhankelijkheden

De Nederlandse agrosector is niet afhankelijk van de import van Chinese agrarische grondstoffen, voedsel of technologie: de import uit China is niet erg groot en een belangrijk deel van de import heeft een bestemming elders in Europa (wederuitvoer). Op het gebied van landbouw- en voedselproductie is China technologisch gezien minder ontwikkeld dan Nederland/West-Europa. Wel zijn sommige grondstoffen alleen in China beschikbaar (bijvoorbeeld aminozuren voor diervoeders) of vindt de productie van sommige voedseladditieven voornamelijk in China plaats (bijvoorbeeld vitamine C). In hoeverre deze afhankelijkheden problematisch kunnen worden, hangt ten eerste af van de mogelijkheden om, indien dat nodig is, alternatieven en/of substituten te vinden voor grondstoffen die alleen in China aanwezig zijn. Ten tweede hangt het af van de vraag of de kosten van het opzetten/uitbreiden van productiefaciliteiten buiten China opwegen tegen de (strategische) nadelen van de concentratie van de productie in China. Andersom is China afhankelijk van import van specifieke ingrediënten voor de productie van bepaalde voedingsmiddelen (bijvoorbeeld babyvoeding) en in een aantal sectoren ook van technologie en kennis van elders.

De respondenten geven aan dat het oplopen van geopolitieke spanningen de grootste bedreiging voor de handel met China kan zijn; men wijst op bilaterale handelsbetrekkingen van China met de VS die in recente jaren sterk zijn verslechterd door opgelegde importtarieven en -verboden. De huidige geopolitieke situatie (oorlog in Oekraïne, sancties tegen Rusland, EU-discussies over een 'strategische autonomie' – zie bijvoorbeeld EC, 2019; Europees parlement, 2022; HCSS, 2021b) beïnvloedt de strategische keuzes van Nederlandse bedrijven: ze zijn op dit moment terughoudend in het doen van nieuwe investeringen in China.

Eventuele handelsbeperkingen zouden volgens geïnterviewden zeer nadelige gevolgen kunnen hebben. Het bedrijfsleven in Nederland en de EU zou een grote afzetmarkt kunnen verliezen. India (bureaucratie, corruptie) of andere landen in zuidoost Azië (met een veel kleinere markt dan China) zijn voor de meeste bedrijven geen alternatief mocht de handel met China sterk terugvallen. 'Het is nu eenmaal niet zo eenvoudig om de Chinese afzetmarkt te vervangen.' Bedrijven geven aan dat het opbouwen en behouden van een goede en langdurige relatie in China zeer belangrijk is voor de Nederlandse handelspositie vanwege de groeipotentie op de lange termijn van de Chinese markt.

Referenties

- ABB, 2021. [China 14e vijfjarenplan landbouw en plattelandsstrategie | Nieuwsbericht | Agroberichten Buitenland](#)
[About COFCO - COFCO Corporation](#), bedrijfswebsite bezocht op 8 juni 2022
- Businesswire, China's Yili Group Upgrades Its R&D Center in Europe for Innovation, 13 september 2018,
<https://www.businesswire.com/news/home/20180913005339/en/Chinas-Yili-Group-Upgrades-Its-RD-Center-in-Europe-for-Innovation>
- CBS (2021), Internationaliseringsmonitor China 2020 – II. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag
- Chen, E. (2021). Chinese leaders project confidence in self-sufficiency amid post-pandemic food security concerns. China Brief vol.21, issue 11, June 7 2021, pp. 1-5.
- Dairy industries (2021). Yili to double butter capacity at Westland in NZ, 1 april 2021.
<https://www.dairyindustries.com/news/36968/yili-to-double-butter-capacity-at-westland-in-nz/#:~:text=Yili%20Group%20of%20China%20has,west%20coast%20of%20New%20Zealand.>
- Davispolk (2021). Yili Group HK\$6.25 billion acquisition of 34.33% of Austria Dairy, 29 oktober 2021, <https://www.davispolk.com/experience/yili-group-hk625-billion-acquisition-3433-ausnutria-dairy>
- De Heraut, Interview met wethouder Albert Abee, 'Trots op gemeente Lansingerland als meest innovatieve glastuinbouwgemeente', 28 oktober 2015, [De Heraut week 44 2015 by Nieuwsblad De Heraut - Issuu](#)
- DNB (DeNederlandscheBank. Website Statistieken Posities directe investeringen in het buitenland, naar land; Posities directe investeringen in Nederland, naar land.
<https://www.dnb.nl/statistieken/data-zoeken/#/?page=1&q=directe+buitenlandse+investeringen&sort=relevance> (pagina bezocht op 23 juni 2022)
- Europa.nu (2021). Europese bedrijven maken zich zorgen over economische koers China-
<https://www.europa-nu.nl/id/vlmqc98418yj/nieuws/europese-bedrijven-maken-zich-zorgen?ctx=vhtegr63m0n2&tab=0>
- EC (European Commission) (2019). Joint communication to the European Parliament, the European Council and the Council EU-China – A strategic outlook. Strasbourg, 12.3.2019 JOIN(2019) 5 final
- Europees Parlement (2021). Parliament sets out its vision for a new EU strategy on China. 16-09-2021. <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20210910IPR11917/parliament-sets-out-its-vision-for-a-new-eu-strategy-on-china>
- Europees Parlement (2020). China en de EU akkoord over wederzijdse bescherming van specialiteiten. 12-11-2020 <https://www.europarl.europa.eu/news/nl/press-room/20201109IPR91128/china-en-de-eu-akkoord-over-wederzijdse-bescherming-van-specialiteiten>
- Europees Parlement (2022). A new EU-China strategy. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021IP0382>
- Food and beverage online, <https://www.21food.com/showroom/153990/aboutus/shandong-shouguang-vegetable-i.html>, pagina bezocht op 23 juni 2022
- [Groenten nieuws](#), Shaoqing Wang, Shouguang Vegetable Group, 'Kasproductie in Nederland en China uitbreiden', 3 mei 2016, ['Kasproductie in Nederland en China uitbreiden' \(groentennieuws.nl\)](#)
- HCSS (2021a). De Nederlands-Chinese agri-food praktijk. Conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van Ronde tafels met de agrifood business uit Nederland. HCSS Den Haag.
- HCSS (2021b). Chinas technological challenge to European strategic autonomy. HCSS Den Haag. <https://hcss.nl/wp-content/uploads/2021/08/Essay-11-Chinas-Tech-Challenge.pdf>
- INF (2021). The 2021 global food and beverage top 100 annual list released! When is Yili and Mongolian steak?, 24 juni 2021,
<https://inf.news/en/economy/5cfd341589b4d8f1049d645fab9007eb.html>, pagina bezocht op 21 juni 2022
-

Linden, J. (2022). WH Group seeks further acquisitions in Europe, 31 maart 2022, <https://www.feedstrategy.com/business-markets/wh-group-seeks-further-acquisitions-in-europe/>

Pelkmans, J. en J. Francois (2016). Tomorrow's Silk Road. Assessing an EU-China free Trade Agreement. Center for European Policy Studies (CEPS). Brussels.

Reuters (2017). China's WH Group to buy Romanian meat producers in Europe push, 26 September 2017, www.reuters.com/article/us-wh-group-romania-acquisitions-idUSKCN1C102A

TheDiplomat.com (2022). China's focus on food security. <https://thedi diplomat.com/2022/02/chinas-focus-on-food-security/>

Thukral, N. en M. Flaherty (2014). 'China's COFCO to pay \$1.5 bln for stake in Noble's agribusiness', 3 april 2014, <https://www.reuters.com/article/noblegroup-cofco-idUSL4N0MU0AW20140403>

Watanabe, S. (2022). China meatpacker WH Group seeks to gobble up European peers, 30 maart 2022, <https://asia.nikkei.com/Business/Food-Beverage/China-meatpacker-WH-Group-seeks-to-gobble-up-European-peers>

World Benchmarking Alliance, WH Group, <https://www.worldbenchmarkingalliance.org/publication/food-agriculture/companies/wh-group-2/>, pagina bezocht op 10 juni 2022

WUR nieuws, 2022. Wetenschappers aan het woord. Zonder China geen duurzamere wereld. https://www.wur.nl/nl/nieuws/Wetenschappers-aan-het-woord-zonder-China-geen-duurzamere-wereld.htm?_gl=1*x8nuhk*_ga*MjE4Mjk4NjE1LjE1ODM2OTU5NzE.*_ga_M3YT587VEZ*MTY0MjE0OTQ1Ni4zNTguMS4xNjQyMTUxNTM4LjA.

www.wh-group.com/html/bp_europe.php, bedrijfswebsite bezocht op 8 juni 2022

www.shuanghui.net, bedrijfswebsite bezocht op 10 juni 2022

www.smithfieldfoods.com, bedrijfswebsite bezocht op 10 juni 2022

[Yili-Into Yili-Company Profile](#), bedrijfswebsite bezocht op 24 juni 2022

Youtube, CSV Netherlands, Introduction Video Shouguang Vegetable Industry Holding Group 15 maart 2016, [Introduction Video Shouguang Vegetable Industry Holding Group - YouTube](#)

Xiaoyong Zhang (2022). Celebrating 50 years of Sino-Dutch Diplomatic relations. Powerpoint presentation

Xinhua, Chinese dairy giant Yili revenue reaches 110 bln yuan in 2021, 28 april 2022, [Chinese dairy giant Yili revenue reaches 110 bln yuan in 2021-Xinhua \(news.cn\)](#)

Met dank aan de tien geïnterviewde bedrijven. Deze worden volgens afspraak niet met naam vermeld in deze factsheet.

Meer informatie

Dr. Siemen van Berkum
T +31 70 335 8101
E siemen.vanberkum@wur.nl
www.wur.nl/economic-research

2022-084